

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/67774>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

Col: 0803.33

Date: 21 maart 2008

From: Peter-Arno Coppen <P.A.Coppen@let.ru.nl>

Subject: Col: 0803.33: Linguïstisch Miniatuurtje CXXII: Nijmegen Centraal

Linguïstisch Miniatuurtje CXXII: Nijmegen Centraal

Op 24 april 2008 organiseert de Radboud Universiteit Nijmegen een "Radboudbrede" Onderwijsdag, met als thema *De docent centraal*. Mooi thema, daar niet van, maar hoe zit die zin in elkaar? Dat zou ik eerst wel eens willen weten.

Je zou zeggen, *De docent centraal* is een ellips van *De docent staat centraal*, maar daarmee kun je op grond van de betekenis twee kanten op: het woord *centraal* heeft iets predicatiefs, omdat het aangeeft dat de docent een centrale figuur is, maar je kunt ook denken dat *centraal* betrekking heeft op de plaats waar de docent (zij het figuurlijk) zich bevindt. De zin is immers nagenoeg synoniem aan *De docent staat in het middelpunt*.

Waarom is dat een probleem? Nou, in het laatste geval zou je *centraal* een bijwoordelijke bepaling van plaats moeten noemen, en *staat* een werkwoordelijk gezegde, en in het eerste is *centraal* een naamwoordelijk deel en *staat* een vervangend koppelwerkwoord.

Is dit nou niet een van die scholastieke twistpunten van de traditionele grammatica, vergelijkbaar met de vraag hoeveel engelen er op de punt van een naald kunnen dansen? Is deze problematiek geen artefact van het onderscheid tussen naamwoordelijk en werkwoordelijk gezegde, dat in de moderne grammatica nauwelijks relevant is? Nou, dat staat nog maar te bezien.

Als je in de zin *De docent staat in het middelpunt* het zinsdeel *in het middelpunt* in een links-dislocatie buiten de zin plaatst, krijg je *In het middelpunt, dat is waar de docent staat*. Het woord *waar* wijst hier op het adverbiale karakter van het zinsdeel. Bij *De docent staat centraal* krijg je niet **Centraal, dat is waar de docent staat*. Hee, toch een wezenlijk syntactisch verschil! Nu is het niet meer alleen maar betekenis waar het om gaat.

Is *centraal* in *De docent staat centraal* dan niet gewoon een andere soort bijwoordelijke bepaling? Vergelijkbaar met bijvoorbeeld *De docent staat op één been*? Maar nee. Bij *De docent staat op één been* krijg je niet **Op één been, dat is waar de docent staat*, maar *Op één been, dat is hoe de docent staat*. En bij *De docent staat centraal* krijg je niet **Centraal, dat is hoe de docent staat*.

Een variant die wél met *De docent staat centraal* overeenkomt, is *De docent staat schaakmat*. Daar krijg je *Schaakmat, dat is wat de docent staat*. Zo krijg je ook *Centraal, dat is wat de docent staat*. Het woord *schaakmat* is een zelfstandig naamwoord, dat hier dienst lijkt te doen als een predicaatsnomen. Ook hier zou je *staat* als een vervangend koppelwerkwoord moeten beschouwen.

Maar is dit niet eerder een bepaling van gesteldheid dan? Met *staat* als werkwoordelijk gezegde, en *centraal* of *schaakmat* als een soort werkwoordelijke complementen met een predicatieve betekenis? Dat zou technisch wel kunnen, maar die analyse zorgt wel voor problemen.

De meeste predicaten kunnen net zo gemakkelijk naamwoordelijk deel zijn als bepaling van gesteldheid. Bijvoeglijke naamwoorden (*blij, ziek*), predicatieve PPs (*in de war, op de hoogte*). Er zijn maar een paar predicaten die alleen naamwoordelijk deel kunnen zijn (bijvoorbeeld van *hout*), of alleen bepaling van gesteldheid (tegenwoordige deelwoorden als *fluitend, zingend*). En predicaatsnomina krijgen vaak het woordje *als* of *tot* wanneer ze als bepaling van gesteldheid fungeren.

Het gaat me nu even om die tegenwoordige deelwoorden. Je kunt wel een tegenwoordig deelwoord met het werkwoord *staan* combineren (*De docent staat fluitend voor de klas*), maar niet als enige toevoeging (**De docent staat fluitend*). Dat is in schril contrast met *De docent staat centraal* en *De docent staat schaakmat*. Bovendien, in de links-dislocatie van *De docent staat fluitend voor de klas* krijg je niet **Fluitend, dat is wat de docent voor de klas staat*, maar *Fluitend, dat is hoe de docent voor de klas staat*. Met andere woorden: de zinsdelen *centraal* en *schaakmat* gedragen zich syntactisch helemaal niet als een bepaling van gesteldheid.

Is die constructie met vervangend koppelwerkwoord *staan* beperkt tot bijvoeglijke naamwoorden als *centraal* en zelfstandige naamwoorden als *schaakmat*? Ik denk het niet. Je hebt immers ook *De docent staat in de belangstelling*, dat wezenlijk lijkt te verschillen van *De docent staat in het middelpunt*. Ik zou immers denken dat het is *In de belangstelling, dat is wat de docent staat*, en niet **In de belangstelling, dat is waar de docent staat*.

En dan heb je ook nog het eigenaardige verschil tussen *De docent staat op de tweede plaats* tegenover *De docent staat tweede*. In het eerste geval is het *Op de tweede plaats, dat is waar de docent staat*, en in het tweede *Tweede, dat is wat de docent staat*. Niet **Op de tweede plaats, dat is wat de docent staat*, en ook niet **Tweede, dat is waar de docent staat*. Nauwelijks betekenisverschil, dus daar zit het hem niet in. Het is alleen maar syntactisch. En de intuïties lijken redelijk scherp. Dit verschil zou in iedere grammatica tot uitdrukking moeten komen.

Peter-Arno Coppen